

Nr 450

Av herrar **Wahrendorff** och **Wahlund**, *angående likalönsprincipen.*

(Lika lydande med motion nr 368 i Första kammaren)

I den allmänna debatten i vårt land har sedan lång tid den s. k. likalönsprincipen varit föremål för ett stort intresse. Som ett uttryck för den kraftiga opinion till förmån för likalönsprincipen som därvid gjort sig gällande får ses bl. a. 1960 års likalönsöverenskommelse mellan LO och Arbetsgivareföreningen. Av överenskommelsen framgår att parterna med utgångspunkt från principen lika lön för likvärdig arbetsinsats enats om att rekommendera de anslutna förbunden att under en övergångstid av fem år ändra avtalen så, att beteckningarna män och kvinnor ersättes med ensartade grupp-beteckningar. I riksdagen har vidare vid upprepade tillfällen föreslagits att vårt land skulle antaga Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde. Från vårt håll har vid dessa tillfällen ifrågasatts lämpligheten av att antaga konventionen innan möjligheterna att inom en nära framtid fullgöra de därav följande förpliktelserna ordentligt klarlagts. Ett antagande av konventionen får nämligen anses innebära en förpliktelse för staten att så snart som möjligt tillämpa densamma i sin egenskap av arbetsgivare.

Vid en bedömning av dessa frågor bör beaktas konventionens definition av likalönsbegreppet — lika lön för män och kvinnor för »arbete av lika värde». Denna definition skiljer sig från t. ex. den definition, som återfinns i Romfördraget. Där föreskrives att medlemsstaterna under första etappen skall genomföra och därefter upprätthålla principen om lika lön för män och kvinnor för »samma arbete». ILO-konventionen går således i sin definition avsevärt längre än Romfördraget. Dock skiljer sig ILO-konventionen från Romfördraget genom att den endast föreskriver att den ratificerande staten skall verka för genomförande av likalönsprincipen såsom den definierats i konventionen. Romfördraget innefattar däremot ett direkt åliggande för medlemsstaterna att inom sina gränser genomföra och upprätthålla likalönsprincipen, såsom den definierats i fördraget.

I vårt land skulle dessa båda stadganden vid en tillämpning få olika följder, vilket är av principiell betydelse. Av ordalydelsen i Romfördraget att döma skulle dess stadgande i likalönsfrågan innebära en förpliktelse för staten att i förekommande fall ingripa och säkerställa likalönsregelns efterlevnad. Det skulle således kunna bli fråga om statliga ingrepp eller föreskrifter i frågor, som hittills avgjorts genom förhandlingar mellan arbetsmark-

nadsparterna utan statlig inblandning. Som bekant har inte minst arbetsmarknadsparterna mycket bestämt avvisat åtgärder i sådan riktning. Det bör emellertid uppmärksammas att man inom EEC inte är enig om den innebörd som här återgivits. Frågan har behandlats upprepade gånger i olika instanser inom sammanslutningen, men enighet om tolkningen och tillämpningen hade i vart fall icke nåtts hösten 1961. Av den anledningen kan inte innebörden i Romfördragets stadgande här närmare beröras.

Enligt vårt bedömande innehåller inte ILO-konventionen — och inte heller den rörande konventionen utfärdade rekommendationen nr 90 — någon föreskrift, som medför statliga ingrepp i arbetsmarknads- och lönesättningsfrågor, som i vårt land avgöres genom förhandlingar mellan parterna. Detta framgår av konventionens andra artikel, som har följande lydelse:

1. Varje medlem skall med avseende å alla arbetstagare — på sätt som är förenligt med gällande ordning för fastställande av lönesatser — främja och, i den mån sagda ordning så medgiver, trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

2. Denna princip må kunna tillämpas genom a) lagstiftning; b) i lag fastslagen eller erkänd ordning för bestämmande av lön; c) kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare; eller d) under a) — c) angivna utvägar i förening.

En ratificering av konventionen innebär således ingen förpliktelse att frångå den ordning som nu tillämpas för fastställande av löner m. m. Inte heller den till konventionen anslutna rekommendationen innehåller någon sådan förpliktelse, emedan rekommendationen självfallet inte avviker från någon av konventionens föreskrifter. De avgivna rekommendationerna har f. ö. konventionens andra artikel som utgångspunkt. Några erinringar mot en ratificering av konventionen av den anledningen att det skulle medföra en otillbörlig statlig inblandning på arbetsmarknaden kan således inte göras.

Det är emellertid uppenbart att svenska staten inte kan ratificera konventionen med mindre den är beredd att med minsta möjliga dröjsmål fullfölja densamma i sin egenskap av arbetsgivare. Härvid bör uppmärksammas att principen om lika lön för män och kvinnor för samma arbete numera är helt genomförd inom statsförvaltningen. Såsom likalönsprincipen angivits i Romfördraget är den således genomförd på detta område. Där emot har påtalats att så inte är fallet på det kommunala planet. I fråga om ILO-konventionens definition förekommer emellertid betydande avvikelser inom det statliga lönesystemet. Ett uttryck härför — ehuru inte entydigt — återfinnes i de s. k. kvinnliga bottenlönegraderna, som är avsevärt lägre än de s. k. manliga bottenlönegraderna. Det förekommer således att arbeten av lika värde betingar en lägre lön när de utföres av kvinnor än av män. På landstingens och kommunernas områden förekommer också sådan lönesättning. En ratificering av ILO-konventionen skulle — särskilt med hänsyn till punkt 1 i rekommendation nr 90 och sambandet mellan statens, landstingens och kommunernas lönesystem — medföra att löneplanerna inom hela den offentliga sektorn förr eller senare komme att omarbetas i syfte

att fullgöra konventionens förpliktelser. Då det får anses uteslutet att detta kan ske på annat sätt än genom höjning av vederbörliga s. k. kvinnliga tjänster, skulle betydliga ökningar av lönekostnaderna bli följden för staten, landstingen och kommunerna.

Likalönsprincipen kan emellertid enligt vår mening inte avvisas. Åtgärder bör i stället vidtagas för att inom den offentliga sektorn genomföra ILO:s likalönsprincip. De nämnda lönesystemen utgör nämligen belägg för att man inom den offentliga sektorn i väsentliga avseenden skiljer sig från arbetsmarknaden i övrigt, där den s. k. marknadslöneprincipen är vägledande i långt större utsträckning. När parterna inom arbetsmarknadens fria sektor genom den nämnda överenskommelsen 1960 bundit sig och vidtagit konkreta åtgärder för att förverkliga likalönsprincipen på sätt som är förenligt med rådande ordning och principer för lönesättningen, kan enligt vår mening vidtagandet av motsvarande åtgärder inom den offentliga sektorn inte längre anstå. Med hänsyn till de grunder och värderingar, som är vägledande vid upprättande av inom den sektorn förekommande löneplaner, synes inte dessa åtgärder kunna innebära annat än ett accepterande i allt väsentligt av ILO-konventionens definition av likalönsprincipen.

Det bör emellertid uppmärksammas att även de nämnda löneplanerna tillkommer genom förhandlingar. Detta kan emellertid inte hindra att den ena parten, oavsett om den andra parten har en annan mening eller ej, vid förhandlingar hävdar sin mening. I det avseende som här är i fråga kan enligt vår mening staten i sin egenskap av arbetsgivare endast hävda att likalönsprincipen bör genomföras. Något hinder för riksdagen till uttalande härom kan inte föreligga.

Ett genomförande av likalönsprincipen inom den offentliga sektorns löneplaner förutsätter dock någon form av systematisk, objektiv arbetsvärdering. Detta har framhållits bl. a. av 1947 års likalönekommitté. Även i nämnda rekommendation nr 90 framhålles lämpligheten av sådan värdering. De svårigheter och avvägningsfrågor som uppkommer vid en objektiv arbetsvärdering, bl. a. vid upprättandet av själva grunderna, bör bemästras genom att den genomföres i samråd mellan berörda parter i syfte att få ett i möjligaste mån korrekt och rättvisande resultat.

Det förefaller inte troligt att likalönsprincipen omedelbart kan genomföras sedan resultatet av arbetsvärderingen och här nämnda förhandlingar föreligger. Med hänsyn till spørsmålets ekonomiska räckvidd och till angelägenheten av att t. ex. konflikter om turordning vid genomförandet av olika förbättringar för de anställda så långt möjligt undvikas vid förhandlingarna, torde man böra inrikta sig på ett successivt genomförande. Arbetsvärderingen och förhandlingarna bör således — i likhet med vad som redan skett på arbetsmarknadens privata sektor — inriktas på att upprätta en allmän plan för likalönsprincipens genomförande eller angivande av en tidpunkt då principen skall vara genomförd.

Vad angår ratificeringen av ILO:s likalönskonvention är givetvis själva ratificeringen av mindre betydelse än det praktiska förverkligandet av lika-

lönsprincipen. Bl. a. kan nämnas att arbetsmarknadens parter vid tidigare behandling av frågan inte tillmätt ratificeringen någon nämnvärd betydelse för likalönsprincipens genomförande. En omedelbar svensk ratificering skulle medföra att staten binder sig för att snarast möjligt tillämpa principen. Genom det samband som finns med landstingens och kommunernas lönesättning skulle dessa också bli bundna i viss utsträckning. Ett sådant förfarande kan inte anses riktigt. Det synes lämpligt att frågan om ratificering får anstå tills parterna vid de förhandlingar, som här förordats, rekommenderar en sådan åtgärd eller tills resultatet av arbetsvärdering och nämnda förhandlingar föreligger. Det får nämligen förutsättas att det då finns möjlighet att konkret ta ställning och ge besked i frågan om likalönsprincipens praktiska förverkligande.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att initiativ måtte tagas till överläggningar mellan å ena sidan företrädare för staten i dess egenskap av arbetsgivare och å andra sidan företrädare för vederbörliga arbetslagarorganisationer i syfte att få till stånd systematisk, objektiv arbetsvärdering och förhandlingar för förverkligande, såvitt avser det statliga lönesystemet, av i ILO:s konvention nr 100 angivna likalönsprincip;

att härav föranledda förslag måtte föreläggas riksdagen så snart ske kan; samt

att i samband därmed riksdagen förelägges förslag i frågan rörande ratificering av ILO:s konvention nr 100 angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

Stockholm den 26 januari 1962

Harry Wahrendorff

S. G. W. Wahlund